

Sag C-328/23

Sammen drag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement

Dato for indlevering:

25. maj 2023

Forelæggende ret:

Oberster Gerichtshof (Østrig)

Afgørelse af:

25. april 2023

Sagsøgere:

J

A

Sagsøgte:

Reisebüro GmbH

R GmbH

Hovedsagens genstand

Forbrugerbeskyttelse – pakkerejser og sammensatte rejsearrangementer – direktiv (EU) 2015/2302 – opsigelse af aftalen om en pakkerejse og fortrydelsesret inden pakkerejsens begyndelse – opsigelse på grund af uundgåelige og ekstraordinære omstændigheder på rejsedestinationen – oplysninger forud for aftalens indgåelse

Genstand og retsgrundlag for anmodningen om præjudiciel afgørelse

Fortolkningen af EU-retten, artikel 267 TEUF

Præjudicielle spørgsmål

1. Skal artikel 12, stk. 2, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2015/2302 om pakkerejser og sammensatte rejsearrangementer (EUT L 326 af 11.12.2015, s. 1) fortolkes således, at der ved uundgåelige og ekstraordinære omstændigheder, der indtræffer på rejsedestinationen eller i umiddelbar nærhed heraf, og som væsentligt berører leveringen af pakkerejsen, eller som i væsentlig grad berører befordringen af passagerer til destinationen, og som giver forbrugeren ret til at opsige aftalen om pakkerejsen uden at betale opsigelsesgebyr, og hvorpå den rejsende har støttet sig, skal forstås sådanne omstændigheder, der

- allerede kan foreligge ved indgåelsen af aftalen om pakkerejsen, eller
- endnu ikke må foreligge ved indgåelsen af aftalen om pakkerejsen, men først må indtræde mellem dette tidspunkt og
 - meddelelsen af opsigelsen eller
 - tidspunktet for pakkerejsens begyndelse?

2. Skal artikel 12, stk. 2, i direktiv (EU) 2015/2302 fortolkes således, at der ved de heri omhandlede uundgåelige og ekstraordinære omstændigheder skal forstås omstændigheder, som

- ikke er kendte af parterne ved indgåelsen af rejseaftalen, eller
- parterne må være bekendt med ved indgåelsen af rejseaftalen, eller
- ikke kan forudses eller forventes af parterne ved indgåelsen af rejseaftalen, eller
- parterne må kunne forudse eller forvente ved indgåelsen af rejseaftalen og i givet fald ud fra hvilke konkrete kriterier i henhold til direktivet – eller
- ganske vist er kendte i grove træk af parterne ved indgåelsen af aftalen om pakkerejsen, men hvis udformning endnu ikke (eller højst med en vis sandsynlighed) kan estimeres (f.eks. om myndighederne som følge af en [her covid-]pandemi på feriedestinationen, som allerede har varet i flere [her mere end ti] måneder, udsteder påbud om yderligere tests og/eller nedlukning eller begrænsninger af den fri bevægelighed), eller
- skal vurderes fuldstændig uafhængigt af de involverede personers vidensniveau, men alene på grundlag af objektive kriterier – og i givet fald på grundlag af hvilke objektive kriterier i henhold til direktivet?

3. Skal artikel 5 i direktiv (EU) 2015/2302 fortolkes således, at de oplysninger, som den rejsende skal gives forud for aftalens indgåelse – navnlig oplysninger om »sundhedsmæssige formaliteter« som omhandlet i artikel 5, stk. 1, litra f) – også

omfatter oplysninger vedrørende tests, der skal gennemføres på feriedestinationen, og/eller nedlukning eller begrænsninger af den fri bevægelighed som følge af en pandemi?

Såfremt det tredje spørgsmål besvares bekræftende:

4. Skal artikel 5 i direktiv (EU) 2015/2302 fortolkes således, at såfremt parterne enes om at ændre vilkårene i aftalen om pakkerejsen efter aftalens indgåelse (tilpasser, »ombooker«) – f.eks. (som her) med hensyn til enkelte rejseydelser som omhandlet i artikel 5, stk. 1, litra a), såsom transportydelse, rejseruten og rejsetidspunktet – da skal de oplysninger, som skal gives den rejsende forud for aftalens indgåelse, fuldt ud (også selv om de ikke er omfattet af »ombookningen«) eller delvist meddeles på ny eller i aktualiseret form?

Anførte EU-retlige forskrifter

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2015/2302 af 25. november 2015 om pakkerejser og sammensatte rejsearrangementer samt om ændring af forordning (EF) nr. 2006/2004 og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/83/EU og om ophævelse af Rådets direktiv 90/314/EØF, navnlig artikel 5 og artikel 12, stk. 2

Anførte nationale forskrifter

Pauschalreisegesetz (lov om pakkerejser), navnlig § 2, stk. 12, § 4, stk. 1, og § 10

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne i hovedsagen

- 1 Sagsøgerne er forbrugere og bor i Østrig tæt på den tyske grænse. Den første sagsøgte driver et rejsebureau og formidleder i begyndelsen af 2021 en pakkerejse til Cuba, som blev arrangeret af den anden sagsøgte.
- 2 Sagsøgerne henvendte sig den 20. januar 2021, hvor der i Østrig var påbudt nedlukning som følge af covid-pandemien, til en medarbejder, som de kendte ved den første sagsøgtes rejsebureau.
- 3 Rejsebureau medarbejderen, som arbejdede hjemmefra, inviterede sagsøgerne hjem til sig, hvor hun forklarede dem, at rejser på daværende tidspunkt var forbundet med ti dages karantæne ved hjemkomsten til Østrig og de nødvendige PCR-tests og ville være lettere på et senere tidspunkt, hvilket sagsøgerne imidlertid afviste. Hun forklarede, at flyvninger til Cuba var mulige, hvilket den anden sagsøger udtrykte begejstring over. Rejsebureau medarbejderens spørgsmål om, hvorvidt den anden sagsøger overhovedet havde mulighed for at rejse henset til sit handicap – hun er bl.a. nødsaget til at bruge kørestol – blev besvaret bekræftende af den anden sagsøger. Rejsebureau medarbejderen og sagsøgerne

forstod det østrigske udenrigsministeriums websted således, at indrejse i Cuba var mulig på daværende tidspunkt, men at en PCR-test var påkrævet for både flyvningen og indrejsen i Cuba. Rejsebureau medarbejderen oplyste sagsøgerne om, at rejsende ville blive bragt til det bookede hotel og skulle blive på hotelområdet, indtil de modtog resultatet af testen. Rejsebureau medarbejderen nævnte ikke, at de på trods af et negativt testresultat først måtte bevæge sig uden for hotelområdet efter den femte dag.

- 4 Sagsøgerne bestilte den 20. januar 2021 en pakkerejse fra den 13. februar 2021 til den 3. marts 2021 med en flyvning fra München via Frankfurt til Varadero (og retur) samt indkvartering på et hotel med all inclusive-forplejning.
- 5 I de rejsedokumenter, der blev fremsendt til sagsøgerne pr. e-mail den 20. januar 2021, blev det oplyst, at passagerer skulle være i besiddelse af en lægeattest udstedt senest 72 timer før deres ankomst med et negativt resultat af en PCR-test for coronavirus (covid 19) og ved deres ankomst ville få foretaget endnu en sådan test. Der blev givet følgende supplerende oplysninger:

»Som følge af udbredelsen af coronavirus (covid 19) advares der fra den 19. december 2020 kl. 0.00 uden tidsbegrænsning mod alle turistrejser og ikke-nødvendige rejser. Der må fortsat regnes med vedvarende begrænsninger i fly- og rejsetrafikken og omfattende begrænsninger i det offentlige liv.

– *Startsiden på udenrigsministeriets hjemmeside.*

Indrejse i Cuba: Tilladt.

Betingelser: negativ PCR-test for SARS-CoV-2, ikke ældre end 72 timer ved indrejsen. Yderligere test mod betaling ved indrejsen i lufthavnen. Ingen karantæne. [...]

– *Fra den 1. januar 2021 skal der ved indrejse forelægges en negativ PCR-test for SARS-CoV-2, som ikke må være ældre end 72 timer. Desuden får indrejsende passagerer i lufthavnen foretaget en covid-test, hvis resultat angiveligt foreligger inden for 24-48 timer. Udgifterne hertil er i øjeblikket 30 USD (kan betales med kreditkort) pr. person. Indrejsende skal oplyse deres adresse i Cuba. Såfremt testen er positiv, afhentes de på denne adresse og bringes i karantæne i en statslig facilitet. Hvis testresultatet er negativt, må man bevæge sig frit i hele landet. [...]*«

- 6 Endvidere blev der henvist til de aktuelle indrejse- og sundhedsbestemmelser for østrigske statsborger på udenrigsministeriets websted. Rejsende skulle forhøre sig rettidigt hos de kompetente udenlandske repræsentationer. Senest 48 timer før afrejsen skulle den aktuelle sikkerhedsinformation fra det [tyske] udenrigsministerium læses, og der skulle eventuelt foretages en tilpasning af indrejsedokumenterne. Der gjaldt eventuelt andre indrejsebetingelser for ikke-tyske statsborgere eller for borgere fra lande med højere covid-risiko. De gældende bestemmelser om covid 19 for de reserverede flyvninger skulle

overholdes. Oplysninger herom kunne findes på det pågældende luftfartsselskabs websted.

- 7 Den 21. januar 2021 gav rejsebureau medarbejderen rejsedokumenterne til sagsøgerne, idet hun oplyste om nødvendigheden af en PCR-test med henblik på flyvningen og endnu en PCR-test i lufthavnen i Cuba. Det har ikke kunnet fastslås, om der blev talt om udenrigsministeriets gældende rejseadvarselsniveau eller om, at der på tidspunktet for bestillingen, den 20. januar 2021, gjaldt rejseadvarselsniveau 6 for Cuba; der blev ikke talt om en fem dage lang karantæne på hotelområdet.
- 8 Den 12. februar 2021 forhørte den første sagsøger sig hos rejsebureau medarbejderen om, hvorvidt hendes oplysninger om PCR-testene fortsat var korrekte, efter at hun havde konsulteret udenrigsministeriets websted. Indrejsebetingelserne for Cuba blev også drøftet, men rejsebureau medarbejderen nævnte ikke den oplysning om gennemførelse af en test mod betaling på den femte dag efter indreisen, som havde fremgået af dette websted siden den 6. februar 2021. Det har ikke kunnet fastslås, hvilke forpligtelser eller undladelser der i denne periode blev krævet af turister.
- 9 Den 13. februar 2021 begav sagsøgerne sig til München lufthavn, hvor de blev nægtet tilladelse til at rejse, fordi de ikke kunne fremvise en PCR-test.
- 10 Efter at de var kommet hjem, og rejsebureau medarbejderen havde oplyst dem om det standardiserede gebyr på 85% af rejsens pris, som de muligvis ville skulle betale, aftalte parterne en ombookning af rejsetidspunktet til den 20. februar 2021 og om, at Frankfurt am Main skulle være afrejselufthavn, mod fradrag af den pris for rejsen, der var blevet betalt indtil da.
- 11 Den 19. februar 2021 modtog sagsøgerne fra den første sagsøgte rejsedokumenterne, hvori der igen blev henvist til udenrigsministeriets websted, og udledte af disse dokumenter, at de selv var ansvarlige for indreisen i Tyskland.
- 12 Sagsøgerne foretog den 18. og den 19. februar 2021 undersøgelser, både på udenrigsministeriets websted vedrørende Cuba og på forskellige websteder (udenrigsministeriet, ÖAMTC (den østrigske bil-, motorcykel- og rejseklub) og den tyske forbundsregering), om betingelserne for indrejse fra Tyrol, som siden den 14. februar 2021 havde været klassificeret som et virusvariant-område, til Bayern med henblik på gennemrejse med delvist modstridende oplysninger om, hvorvidt og i givet fald under hvilke præcise betingelser en sådan indrejse var mulig.
- 13 På udenrigsministeriets websted var der vedrørende Cuba den 18. februar 2021 ud over de i præmis 5 gengivne ikke-landespecifikke generelle oplysninger anført følgende oplysning, som endnu ikke havde fremgået heraf på tidspunktet for indgåelsen af rejseaftalen, den 20. januar 2021: *»Fra den 6. februar 2021 skal der ved indrejse forelægges en negativ PCR-test for SATS-CoV-2, som ikke må være ældre end 72 timer. Desuden får indrejsende passagerer foretaget en covid-test.*

Udgifterne hertil er i øjeblikket 30 USD (kan betales med kreditkort) pr. person. Herefter obligatorisk karantæne mod betaling på en facilitet (som regel et hotel) udpeget af den cubanske stat. Yderligere test mod betaling på den femte dag efter indrejsen. Resultatet foreligger angiveligt efter mellem 48 og 72 timer.»

- 14 Den 19. februar 2021 forhørte rejsebureau medarbejderen sig efter en forespørgsel fra den anden sagsøger vedrørende »karantæne« i Cuba hos den østrigske ambassade i Cuba angående indrejsereglerne. Ifølge den østrigske ambassade skulle rejsende blive på hotellet, indtil de modtog resultatet af den PCR-test, der skulle gennemføres på stedet, men de kunne i denne periode opholde sig frit på hotelområdet, der som hovedregel ikke måtte forlades efter kl. 20.00. Rejsebureau medarbejderen meddelte den anden sagsøger dette uden forinden at have forhørt sig hos den anden sagsøgte om yderligere karantænebestemmelser. Det blev ikke drøftet, om oplysningerne om Cuba på udenrigsministeriets hjemmeside vedrørende en yderligere test på den femte dag efter indrejsen var korrekte. Dette blev imidlertid lagt til grund af sagsøgerne, eftersom der i rejseregistreringen blev henvist til udenrigsministeriets hjemmeside. De antog derfor, at de skulle være i karantæne i ti dage i Cuba, og anså ikke længere rejsen for med rimelighed at kunne tiltrædes.
- 15 Ved e-mail til den første sagsøgte af 19. februar 2021 opsagde sagsøgerne rejsen »som følge af uundgåelige og ekstraordinære omstændigheder (kontraktgrundlagets bortfald)« og krævede refusion af det beløb, de havde betalt.
- 16 Udenrigsministeriets (højeste) rejseadvarselsniveau 6 gjaldt i hvert fald den 19. februar 2021 for hele Cuba.

De væsentligste argumenter, der anføres af hovedsagens parter

- 17 Sagsøgerne har rejst krav mod de sagsøgte som solidariske skyldnere om refusion af hele rejsens pris. De har til støtte herfor påberåbt sig en tilsidesættelse af oplysningsforpligtelserne, mangelfuld rådgivning og formidling, men også uundgåelige og ekstraordinære omstændigheder, som påvirkede leveringen af rejsen væsentligt og medførte, at den ikke med rimelighed kunne tiltrædes.
- 18 De sagsøgte er af den opfattelse, at der ikke forelå uundgåelige og ekstraordinære omstændigheder. Sagsøgerne havde kendskab til pandemisituationen fra begyndelsen, og der var ikke kommet nye omstændigheder til. Den første sagsøgte er som formidler ikke rette sagsøgte.

Kort fremstilling af begrundelsen for forelæggelsen

- 19 Retten i første instans gav sagsøgerne medhold i materiel henseende og fastslog, at det højeste rejseadvarselsniveau 6, som blev konstateret den 19. februar 2021, gav mulighed for opsigelse i henhold til § 10, stk. 2, i lov om pakkerejser, idet der herved var indtruffet ekstraordinære omstændigheder, selv om pandemien allerede

havde varet et år. Det kunne heller ikke forudses af sagsøgerne, hvilke begrænsninger der ville gælde både ved indreisen i Tyskland og i Cuba, hvilket samlet set medførte, at rejsen ikke med rimelighed kunne tiltrædes. Desuden var de sagsøgte ansvarlige for mangler, som gav sagsøgerne ret til at opsige rejsen.

- 20 Appeldomstolen ophævede denne dom og hjemviste sagen til retten i første instans med henblik på, at denne traf ny afgørelse. Betingelserne for en opsigelse uden opsigelsesgebyr var ikke opfyldt, eftersom sagsøgerne havde bestilt pakkerejsen med kendskab til pandemien og de som følge heraf udstedte advarsler mod turistrejser og unødvendige rejser, hvorfor de ikke havde ret til beskyttelse. Den yderligere karantæne efter den test, der skulle foretages ved indreisen i Cuba, var ikke en uundgåelig og ekstraordinær omstændighed, som påvirkede leveringen af pakkerejsen væsentligt. Formidleren og rejsearrangøren ville ganske vist være ansvarlige for fejl i de oplysninger, der skulle gives til sagsøgerne i forbindelse med ombookningen, men henset til det kontraktlige forhold ville sagsøgerne, som, idet de blev korrekt informeret, ikke tiltrådte den anden rejse, og som selv var skyld i, at de ikke kunne påbegynde rejsen på det første planlagte rejsetidspunkt, i så fald alligevel kun have ret til refusion af rejsens pris med fradrag af et standardiseret gebyr på 85% af prisen for rejseydelserne, men ikke af prisen for flyvningen.
- 21 Oberster Gerichtshof (øverste domstol) skal nu træffe afgørelse om den af sagsøgerne iværksatte appel til prøvelse af ophævelsen af dommen, idet sagsøgerne hermed har nedlagt påstand om stadfæstelse af den første dom, hvorved de fik medhold. Som ret i sidste instans er Oberster Gerichtshof (øverste domstol) forpligtet til at indgive en anmodning om præjudiciel afgørelse, såfremt EU-rettens korrekte anvendelse ikke fremgår med en sådan klarhed, at der ikke er nogen rimelig tvivl. Der foreligger en sådan tvivl i denne sag.
- 22 Det første spørgsmål: Afgørelsen af tvisten afhænger i væsentlig grad af fortolkningen af artikel 12, stk. 2, og artikel 5 i direktiv 2015/2302, som igen er bestemmende for fortolkningen af § 10, stk. 2, og § 4 i lov om pakkerejser. Lignende spørgsmål er allerede blevet forelagt Domstolen i flere tidligere tilfælde.
- 23 Det andet spørgsmål: I den tysksprogede litteratur er der modstridende opfattelser af fortolkningen af artikel 12, stk. 2, i direktiv 2015/2302, hvorefter den rejsende har ret til at opsige rejsen uden at betale noget opsigelsesgebyr i tilfælde af uundgåelige og ekstraordinære omstændigheder, der »indtræffer« på rejsedestinationen eller i umiddelbar nærhed heraf. Mens flere forfattere anser det for uvæsentligt, om der foreligger ekstraordinære omstændigheder ved indgåelsen af aftalen eller meddelelsen af opsigelsen eller først kort før rejsens begyndelse, og mener, at den rejsende også skal have ret til at opsige rejsen uden at betale noget opsigelsesgebyr i tilfælde af sådanne omstændigheder, selv når den rejsende bestiller en pakkerejse med kendskab til en pandemi – f.eks. i det (i sidste ende forgæves) håb, at situationen vil blive forbedret inden rejsens begyndelse – giver andre forfattere udtryk for den opfattelse, at en gebyrfri opsigelse kun kan begrundes med begivenheder, som ikke kunne forudses på tidspunktet for

bestillingen, eftersom omstændigheder, der kan forudses, ikke er »uundgåelige og ekstraordinære«. Andre fremhæver, at den omstændighed, der giver ret til at opsige rejsen, ikke nødvendigvis skal være umulig at forudse. En række andre forfattere understreger ligeledes, at den, der bestiller en rejse på trods af sit kendskab til en eksisterende risikosituation, ikke længere har ret til beskyttelse.

- 24 Det tredje og det fjerde spørgsmål: Af ordlyden af og betragtningerne til direktiv 2015/2302 fremgår der ikke klare oplysninger om, hvilke pligter til at give oplysninger forud for aftalens indgåelse der påhviler rejsearrangøren og/eller formidleren med hensyn til »sundhedsmæssige formaliteter« som omhandlet i artikel 5, stk. 1, litra f), og om der hermed også menes omstændigheder vedrørende pandemirelaterede foranstaltninger på feriedestinationen såsom dem, der er relevante for afgørelsen af den foreliggende sag.
- 25 Artikel 5, stk. 1, litra f), i direktiv 2015/2302 er på den ene side ikke indeholdt i den opregning af oplysninger, som skal udgøre en »integreret« del af aftalen om pakkerejsen, i artikel 6, stk. 1. På den anden side fremgår det af artikel 7, stk. 2, at aftalen om pakkerejsen skal angive det fulde indhold af aftalen og bl.a. omfatte de oplysninger, der er nævnt i artikel 5, stk. 1, litra f).
- 26 Oplysninger forud for aftalens indgåelse skal i henhold til artikel 5, stk. 1, i direktiv 2015/2302 gives, »inden den rejsende bliver bundet af en aftale om en pakkerejse eller et tilsvarende tilbud«, men henset til ordlyden er det uklart, om der gælder oplysningspligter og i så fald hvilke og i hvilket omfang, når dele af aftalen om pakkerejsen forhandles på ny efter aftalens første indgåelse og efterfølgende aftales i ændret form (»ombookes«).